

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Хуан Лея на тему:

«ПАСТОРАЛЬ В МУЗИЦІ: ІСТОРИКО-ТИПОЛОГІЧНИЙ ТА ВИКОНАВСЬКИЙ АСПЕКТИ»

на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 025 – «Музичне мистецтво»

з галузі знань 02 – «Культура і мистецтво»

Фаховий семінар проведений на кафедрі інтерпретології та аналізу музики Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського «27» листопада 2021 року, протокол № 11

Обґрунтування вибору теми дослідження. Дисертацію присвячено когнітивно-інтерпретативному аналізу пасторалі як мистецького явища в історико-стильовій ретроспективі та проявах сучасного виконавського буття. Пастораль – це усталений жанр європейської культури, який успадкував багату історію *homo musicus*, і тому займає помітну роль в сучасному концертному репертуарі.

У музичній творчості Новітнього часу пастораль перебуває в активній фазі мистецької екзистенції, що дозволяє при її вивченні спиратися не тільки на усталену онтологію жанру та його філогенезу (досить широко представлені в новітніх джерелах), але й на сучасні когнітивні моделі українського музикознавства. На основі їх інтеграції, а також через власний виконавський досвід еволюція жанру пастораль постає у всій історико-стильовій повноті, множинності національних і мовно-стилістичних комплексів. *Актуальність* теми зумовлена нагальною потребою у:

1) переформатуванні усталених поглядів на жанр пасторалі та осмисленні його ролі в мистецькому хронотопі ХХІ століття; 2) встановленні загальноісторичних рис людини пасторальної в творах, що зберігають художню вартісність та збагачують концертний репертуар сучасних виконавців; 3) екстраполяції теорії жанру пасторалі європейської традиції на інонаціональний ґрунт.

Дослідження пасторалі в світлі опозиції «людина та природа» виявило спорідненість концептуальних засад західної та східної філософії Світобачення *людини пасторальної* в контексті вокально-сценічного мистецтва Нового часу увиразнювало один з архетипів самосвідомості європейської культури, перетинаючись із китайською культурою в її класичних зразках стародавньої поезії, що дає можливість співаку – інтерпретатору пасторальних творів – відтворювати пасторальний світогляд сучасної людини. Отже, виконавці з Китаю пізнають генеалогію класичних жанрів європейської культури (до яких належить пастораль), їх новітню трансформацію, щоб набувати у своїй творчості відповідної стильової атрибуції. Тим самим вирішується проблема адекватності виконавської прочитання мистецтва минулих століть, оскільки для вокально-сценічного мистецтва пастораль є одним з архетипів культури і, як виявилось, не лише європейської, а також української та китайської.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію виконано на кафедрі інтерпретології й аналізу музики Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського. Проблематика дисертації відповідає комплексній темі «Інтерпретологія як інтегративна наука» на 2017-2022 років перспективного тематичного плану науково-дослідницької діяльності ХНУМ імені І. П. Котляревського (протокол № 4 від 30.11.2017 року). Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради ХНУМ імені І. П. Котляревського (протокол № 3 від 26.11.2017 року) та уточнено (протокол № 2 від 01.10.2021 року).

Наукові завдання, розв'язання яких отримано в дисертації.

Об'єкт дослідження – жанр пасторалі як художня традиція мистецтва Західної Європи та його рецепції в інших культурах; **предмет** – пастораль в історичній ретроспективі та присутності в сучасній виконавській практиці.

Мета дослідження – обґрунтувати образ людини пасторальної в історичних умовах європейської культури Нового часу та виявити роль пасторалі у виконавській культурі сьогодення.

Завдання роботи складають її структурний алгоритм.

- систематизувати наукові джерела, присвячені жанру пасторалі;
- сформулювати цілісне уявлення про теорію пасторалі на ґрунті моделювання структурно-семантичного інваріанту жанру;
- з'ясувати типологічні засади пасторалі європейської традиції та уточнити семантику новітніх модифікацій жанру;
- надати визначення концепту «людина пасторальна»;
- виявити усталені домінанти китайської національної мови в сучасних композиторських версіях трактування пасторалі (на матеріалі китайської народної пісні та кантати «Хуанхе» Сянь Сінхая);
- довести роль пасторалі в культурно-цивілізаційних процесах сьогодення на ґрунті міжкультурних паралелей жанру.

Матеріал дослідження базується на класичних зразках європейської традиції (арії доби бароко; інструментальні твори А. Вівальді, А. Кореллі; ораторії Г.Ф. Генделя, Д. Шостаковича, Сян Сінхая; фрагментах опер В.А. Моцарта, П. Чайковського); маловивчених камерно-вокальних зразків пасторалі з композиторської практики ХХ ст. (С. Василенка, О. Рудянського, О. Щетинського) та української та китайської народнопісенної творчості.

Наукові положення, розроблені особисто дисертантом, та їх новизна.

У музикознавстві вперше:

- складено концептосферу пасторального жанру як уособлення авторських напрацювань в зарубіжному та вітчизняному музикознавстві;
- сформовано структурно-семантичний інваріант жанру пасторалі та його дефініцію з позиції людини пасторальної (*homo pastoralis*);

- репрезентовано типологію пасторалі європейської традиції з урахуванням історико-стильового багатства національних контекстів;
- розкрито роль стилізації як смислоутворюючого принципу не тільки в історичній динаміці пасторалі (від генези до XVII – XIX століть), але й в системі інших жанрів (симфонія, вокальний та хоровий цикл);
- виявлено модифікації елементів структурно-семантичного інваріанту пасторалі в творчості російських, українських та китайських композиторів XX століття;
- з'ясовано роль пасторалі в культурно-цивілізаційних процесах «Захід – Схід» на ґрунті вивчення зв'язків в системі фундаментального онтокогнітивного трикутника «природа – людина – Бог».

Отримала подальший розвиток дефініція пасторалі з позиції християнської картини світу (Рай).

Уточнено художню концепцію кантати «Жовта ріка» Сянь Сінхая як героїчної пасторалі в межах міжкультурного діалогу.

Структура роботи тричастина. Розділ 1 «Пастораль як художня традиція європейської культури» містить історіографію жанру, яку доволі ґрунтовно розкрито в наукових працях провідних дослідників минулого та сучасності (з новітніх публікацій: статті А.Коробової (2014, 2017), G. J. Lavis (2014), J. Hopes (2017), О. Сакало (2007), О.Дьячкової (2012), L. Sharovalova, M. Chernyavska, N. Govorukhina, Yu. Nikolaievskia (2021). Методологічним вибором серед інших базових підходів (історико-типологічний, жанровий, стильовий) до розуміння семантики пасторалі є інтерперативно-когнітивний підхід, який спирається на моделювання сутнісних ознак пасторалі, онтологію музики та духовний аналіз творів (за В.Медушевським).

У Розділі 2 «**Людина пасторальна в музиці XVII – XX століть**» розглядаються типові на відмінні характеристики структурно-семантичного варіанту пасторалі на ґрунті національно-стильових репрезентацій жанру (французька (Ж.-Б.Люллі), італійська (А.Кореллі), німецька традиція

(Г.Ф.Гендель), ранні твори В.А.Моцарта; інтермедія з «Пікової дами» П.Чайковського, частини вокальних циклів С.Василенка та О.Рудянського).

Надані зразки вокальної та інструментальної пасторалі Нового часу складають «антологію» жанру (твори А.Вівальді, Д.Скарлатті, Г.Ф.Генделя, В.А.Моцарта, Л. Бетховена, П. Чайковського), а також маловідомі твори митців ХХ ст. (пастораль у вокальних циклах О.Рудянського, С. Василенка, хоровому циклі О. Щетинського). На їх історико-типологічному узагальненню пропонується авторське визначення пасторалі.

Пастораль – синтетичне мистецьке явище, духовний зміст якого відбиває органічний зв'язок людини-творця з фундаментальним онтокогнітивним трикутником «природа – Бог – людина». Його сутність в музиці зберігає внутрішня форма жанру, яка й складає онтологію жанру, його відмінність від інших жанрів (особливо у світській культурі).

Християнський погляд на образ людини пасторальної вказує на концепт серця, яке є *енергійним центром* – фокусом споглядання земного світу як Раю (із функцією ока спостерігати красу Божого світу), і разом з тим – вмістилище Духа (з функцією слухати Бога, співати Йому хвалу).

У розділі 3 **«Національно-мовні модифікації вокальної пасторалі (на матеріалі китайської та української музики)»** представлено зразки української та китайської творчості (народної та професійної) в якості вірогідних аналогів європейської пасторалі. Надано приклади виконавських стилів з сучасної практики України (виконавський фольклоризм).

У **Висновках** стверджується, що пастораль за кілька тисячоліть свого історичного розвою видозмінювала *зовнішні форми* аж до втрати певних етимонів в окремо взятих періодах розвитку музичного мистецтва (наприклад, різдвяна пастораль). Однак зберігається *внутрішня форма* жанру – образ людини пасторальної, онтологічна вертикаль (зв'язок неба та землі) та виконавський «генокод» (спів із супроводом флейти та танцю). У дисертації він визначений як усталений структурно-семантичний інваріант жанру за такими інтонаційно-слуховими критеріями: повільний темп

(Andante); рух сициліани (розмір на 6/8; або на 12/8) або інші танцювальні формули; поспівковість (секунди, терції), мало індивідуалізована мелодика плавного типу; тембр флейти (або сродні дерев'яні духові), як супровід співу, викладений терцієвими вторами;

тональна семантика: Соль мажор (Світло), Ля мажор (образ Раю), Фа мажор (колористика Саду, квітучої землі).

Сукупність названих параметрів вказує на усталене існування пасторалі як *системи атрибутів пантеїстичного світогляду*. Отже, пастораль репрезентує образ людини – відповідно спосіб світоспоглядання, в якому домінує спілкування з природою, щоб в її царині прославляти Бога (середньовічна пастурель, різдвяна пастораль більш пізніх часів) або співати про любов до жінки (куртуазний, галантний стиль та його рецепції на початку ХХ століття у творчості французьких та російський митців).

У дисертації уточнено типологію жанру за критеріями *семантичних предметностей* буття людини пасторальної, які складають онто-семіотичний трикутник його пізнання «природа – Бог – людина»:

- **буколістична пастораль** – в якій *природа є об'єктом споглядання* – (музичний звукопис, пейзаж, звуконаслідування);
- **героїчна пастораль** пов'язана з драматичним сюжетом і подіями, в яких возз'єднані патріотичні почуття людини та її ставлення до природи як Божественної «декорація» дій *людини суспільної* (ораторії Г.Ф.Генделя та їх рецепції в новітній практиці ХХ ст., зокрема, кантата «Хуанхе» Сян Сінхая);
- **церковна пастораль** (події біблійних сюжетів, зокрема, народження Христа – різдвяні пасторалі);
- **любовна пастораль** – «куртуазно-галантна», «танцювальна», за французькою традицією (Ж.-Ф.-Люллі, Ж.-Б. Векерлен).

Культурно-історичні паралелі щодо пасторальних мотивів та образів у європейській та китайській музиці очевидні й не викликають сумнівів завдяки наявності поетичного та музичного символічного мислення. Буття

звуку в музичній культурі Китаю свідчить про *природоцентризм* як систему світоспоглядання, домінантою якої є двомірний художній простір «Небо – земля» та онтологічний зв'язок людини та Бога. Визначено параметри його звукообразної організації: • *тон як першоелемент*, в який треба вслухатися протягом інтонаційної розбудови «мікро- і макросвітів»; • узгодження тонів в горизонталі та вертикалі, що відрізняється від синтаксичних, ритмічних і темброво-артикуляційних характеристик співу в європейській музиці; • просторовий параметр фактури і форми в цілому – характеристики пленеру і його тембро-сонорної «атмосферності»; • тяжіння до політембровості.

Отже, пастораль є одним з духовних вимірів людини (*homo musicus*), спосіб світоспоглядання, при якому панує довіра до Бога, спокій і радість душі, чого так не вистачає людині ХХІ століття.

Здобувач показав високий рівень теоретичної підготовки.

Теоретична база дисертації склалася на ґрунті систематизації праць фундаментальної музичної науки за тематичними напрямками:

- *історія західноєвропейського мистецтва*, зокрема, *жанру «пастораль»* (праці P.Alpers, W. Empson, G.Chew, O. Jander, G. J. Lavis, J. Norpe, G. J.Lavis, B. Loughrey; В. Брянцевої, О. Дьячкової, Л.Кириліної, А.Коробової, О.Сакало, О. Левашевої, Т. Ліванової, Р.Роллана, А. Калениченка, Ю. Ніколаєвської, М. Чернявської, Л. Шаповалової);
- *композиторська інтерпретація пасторалі*, її прообразів та аналогів для різних інструментів (Асфандьярова, О. Гагаріна, Т. Горячева, І. Дьоміна, Л. Кияновська; Т. Тюрина, Є. Чигарьова);
- *дослідження з культурології музики, поетики літератури та фольклору* (М. Апличеевої, Л. Баткіна, І. Воробйова, А. Дашак, О. Демченка, І. Земцовського, О. Козаренка, Н. Костенко, Г. Макухи, С. Мокульського, Г. Орлова, Н. Пахсарьян, Н. Резніченко, Т. Саськової, І. Тронського, Н. Шахназарової);

- *методології музичної науки* (Н. Гуляницької, В. Медушевського, В. Москаленка, Ю. Ніколаєвської, Л. Шаповалової);
- *праці китайських дослідників* Ван Цзо, Цинь Тянь, Ван Дуаньгуя, Ван Ін, Chunya Chang.

Апробація матеріалів дисертації. Матеріали та висновки дисертації були обговорені у доповідях на всеукраїнських та міжнародних конференціях: «С. Рахманінов та українська культура: духовні скарби цивілізації» (Харків, 28-29 березня 2019 р.); «Пластичний вимір музичного мистецтва» (Харків, 6-9 грудня 2019 р.); «Практична музикології» (на честь 15-ліття кафедри інтерпретології та аналізу музики ХНУМ імені І.П.Котляревського) (Харків, 15 грудня 2019 року); «Українське мистецтво, культура, освіта» (Івано-Франківськ, 25-28 травня 2021 р.).

Повнота викладу матеріалів дисертації в публікаціях та особистий внесок здобувача в публікації.

Основні положення дисертації викладено у трьох статтях: 2 – у спеціалізованих виданнях, рекомендованих і затверджених МОН України та 1 стаття у фаховому періодичному зарубіжному виданні «European Journal of Arts. Premier Publishing s.r.o.» (Відень, Австрія).

Статті в наукових фахових виданнях України та публікації, що індексуються у міжнародних наукометричних базах

1. Хуан Лей. Пастораль та принципи її стилізації (на матеріалі вокальної музики). *Культура України* : збірник наукових праць. Харків, ХДАК, 2021. Вип. 73. С.104-109.
2. Хуан Лей. Героїчна пастораль та її національно-стильова рецепція у кантаті Сянь Сінхая «Хуанхе». *Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти*. Харків : ХНУМ імені І.П.Котляревського, 2021. Вип. 60. С. 125-149.

Праці у наукових зарубіжних виданнях:

Huang Lei. Pastoral in music: ontogenesis and semantics of the genre – the key to performance. *The European Journal of Arts. Европейский журнал искусствознания и культурологии*. 2021. P.79-85.

Характеристика особистості здобувача.

Хуан Лей навчався в аспірантурі Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського з 01.11.2017 року по 31.10.2021 року на кафедрі інтерпретології та аналізу музики. Набув відповідні компетентності з науково-дослідної діяльності. Відрізняється гуманітарною обдарованістю як дослідник європейської та китайської музики, в чому йому допомагає основний фах (академічний вокал).

Оцінка мови та стилю дисертації.

Дисертація написана українською мовою з правильним вживанням лінгвістичної та спеціальної термінології. Стель викладених в дисертації матеріалів дослідження – науковий.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності.

Під час виконання дисертації аспірант дотримувався принципів академічної доброчесності. За результатами перевірки та аналізу матеріалів дисертації не було виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації.

Як результат попередньої експертизи дисертації Хуан Лея «Пастораль в музиці: історико-типологічний та виконавський аспекти» у межах фахового семінару, який було проведено на базі кафедри інтерпретології та аналізу музики Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського та повноти основних результатів дослідження.

УХВАЛЕНО:

1. Дисертація Хуан Лея «Пастораль в музиці: історико-типологічний та виконавський аспекти» представлена на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 – Музичне мистецтво, є ґрунтовним, інноваційним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, що має наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

В дисертації обґрунтовано поетику пасторалі на ґрунті структурно-семантичного інваріанту жанру, надано його визначення, що відповідає змісту концепції *людини пасторальної* ((*homo pastoralis*)) та розкриває його сучасний інтерпретативно-когнітивний смисл у світлі відповідності виконавського прочитання пасторалі в концертній практиці ХХІ століття.

Зміст дисертації відповідає визначеній меті; поставлені здобувачем завдання повністю розв'язані, основні положення дисертації мають наукову новизну. Обсяг та структура дисертації відповідають вимогам, що висуваються до дисертацій на ступінь доктора філософії. Зміст, сутність методичного контенту дисертації повністю відповідає спеціальності 025 – Музичне мистецтво. Результати дисертації пройшли апробацію на 4 науково-практичних конференціях, основні положення відображено у 3 наукових публікаціях.

2. Викладене дозволяє зробити висновок про те, що дисертація Хуан Лея «Пастораль в музиці: історико-типологічний та виконавський аспекти» має теоретичну, практичну значущість, наукову новизну; її результати можуть бути запроваджені до науково-теоретичної та виконавсько-практичної сфери музичного мистецтва в Україні. Дисертація, подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії, відповідає вимогам пункту 10 «Порядку проведення експерименту з присудження доктора філософії», який затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 979 від 21.10.2020 р.) та може бути представлена у спеціалізованій вченій раді для

присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 – Музичне мистецтво галузі знань 02 – Культура і мистецтво.

3. Рекомендувати дисертацію Хуан Лея «Пастораль в музиці: історико-типологічний та виконавський аспекти» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 025 – «Музичне мистецтво».

Результати дисертаційного дослідження обговорено і схвалено на фаховому семінарі кафедри інтерпретології та аналізу музики Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського

Головуюча на засіданні фахового семінару:

доктор мистецтвознавства, професор,
професор кафедри сольного співу та оперної
підготовки Харківського національного
університету мистецтв
імені І. П. Котляревського

Гребенюк Н.Є.

Рецензенти:

доктор мистецтвознавства, професор,
професор кафедри інтерпретології
та аналізу музики
Харківського національного
університету мистецтв
імені І. П. Котляревського

Ніколаєвська Ю. В.

кандидат мистецтвознавства, доцент,
професор кафедри спеціального фортепіано
Харківського національного
університету мистецтв
імені І. П. Котляревського

Чернявська М.С.

